

Božidar Finka

Zagreb

ŠJOR I ŠJORA PAVE

Bili su muž i ženā.
Un stasit kakò gorā,
onā tãnka kakò šiba:
žvêlta, denjôža, sparenjôža,
ali bi svâkomu dâla svê čũ mu trîba.

Bili su muž i ženā cêlih pedesêt:
njemũ je sadã sedandesêt,
njôj mãnje dvî,
a rêka bi čovik
dã je ûn otác, a onã dã mu je cí.

Fãvê je prîja svê laurã i dõma i po selũ.
Hodî je na rîbe,
mãslina tẽndi i svũ intrãdu,
hodî je na žrnãtu: marangunã, kalafatã, malvãri.
Pãvê je bî čovik i po
pã ga je svãki volî
i svãki mu je »šjõr Pãve« govori.

Pãvê je stãla ùvik dõma,
mã je tẽndila živo: dvî ovčine, kozũ i tovãra,
spãsla bi na godîšće jednõga prãjcã,
hrãnîla kòkoše, držãli pîplici,
kũhala, rẽdîla, sprẽmãla,
võdu na glãvî nosîla,
prãla, mẽla, šîla, prẽla
zã se i za drũgih
i ùvik mũhte, takò za ljubãv
pã ju je svãki volî
i svãki je je »šjõra Pãve« govori.

Sadà šjòr Pāvè pasá úru-dví u tuvèrni,
zaìgra dvì-trì brìškule i tresète
ìli ìgra na »šije-šète«,
a kà je dðma, réndi po kondbi:
křpa stàre vřše,
krðji i prikràja mrřze,
poprãvlja rãsute kašète
i sãn sðbun govðri: »Jðš èe šjòr Pāvè loviti rìbe,
jðš lancanãti spod Grřze«.

I nãka šjòr Pāvè ne cùje,
sãmo ka je ljút
»šakramènto« zabeštímã
i ùnda mu ni šjòra Pāvè
ne smì stãti na žùlj.
Šjòra Pāvè je njèga »mðj Pãve« zvãla,
šjòr Pāvè je njù »mðja Pãve« zvã,
jedãn su drùgomu ugãdãli u rìçi i ãilu:
šjòr i šjòra Pāvè bili su dvã u jenðmu tìlu.

I takð, ùn je i tãj dãn kakð i ùvik u kondbi manizã,
onã bi ðnji-tãnto za skùžu u kondbi ništo iskãla,
a dðšla bi sãmo zãto dã ga tãj dãn ðpet vřdi.
Njìma se bãš tãj dãn napùnilo pedesèt.

I onã je znãla da ùn tð znã,
i ùn je znã da onã ništo sprèma,
ãli su cùtìli jedãn i drùgi kakð za despèt.
Un je tì da onã bũde srìtna çã èe tð přva rèçi ka bũde
»zlãtni« obèd,
onã je tìla da ùn bũde srìtan
çã se je přvi siti i çã mãsli na svè
pã su bili kuntènti jedãn i drùgi,
ãli i mãlo nervðži i mãlih beséd.

Takð je šjòr Pāvè mãsli na jenð, a drùgo činì
pã je i lùlu zagùbí.
Po kondbi je svè prvrãca:
stãru zdìlu, vřše i mrřžu,
kašète, lancãne, armìž,
ma lùle nì pa nì
kakð da je dospìla u ambìs.
I çã èu vam rèçi, šjòr Pāvè se je sve vřše nervožã,
vřše nègo bi kì drùgi dãn, vřše nègo je užã.
A ka nì bìlo drùge, štùf je šjòru Pãvù zvã.
»Dì mi je — govori — »šakramènto«, lùla

ka nî u stâroj zdli
kadî san ju mǎlo prîja klâ?
Tî si, Pâve, svê mišûla, svê dirûla,
bîceš mi, »šakramêto«, i lûlu dikðli zabužûla?!«

Pâvê je kakð strîskana ostûla,
gljêda u Pâvû i ne mðre nâci prâvu besêdu:
za vakðv dân i za vakðvu prilîku
Pâvê »šakramentâ«,
a jûšto ga je tûla zvâti k »zlâtnomu« obêdu.

»Ajme, mðj Pâve« — govðri šjðra Pâvê —
»nemðj se ljûtiti, nemðj se iditi!
Mðj Pâve, tî si se ništo znervožd.
Çâ ne vidiš, mðj Pâve, da durûn fumâš,
da lûlu zûbima držiš
i još nâ me na danâšnji dân bruntulâš?!«

Sadû je i Pâvê ostâ kakð da je sfruštân.
»Ma kî bi, mðja Pâve, — govðri — rêka
dâ ée mi se ovð dogoditi
i bâš na danâšnji dân?
Ajde, ajde, mðja Pâve, nemðj se žalostiti,
znâš dâ san se škercâ!«

Unda su šjðra i šjðr Pâvê pðšli na »zlâtni« obêd,
škercâli se i smijûli,
pojili dðbar bokûn, pðpili žmûl dobrðga piti
dâ se znâ kâ su napûnili pedesêt
i kâ su jedân druðgomu obeçali jðš bâren toliko zûjno biti.

NAŠA KOZA »SÛRA«

Nâša kozâ »Sûra« s vèlikin rðziman
strâh je bila svîman, napðse mlâjiman.
Nâs ni môgla viti a dâ nan ne priti
dâ ée nas zbusâti, s rðziman fundâti.

Nâša kozâ »Sûra« mlîkûn je, brâjne, mlîçûla
i bêlin nas, brâjne, mlîkûn svâki dân hrânûla:
kadâ smo se stâli i kâ(d) smo pðšli spâti.
Našâ kozâ »Sûra« bila nan je kakð druðga mâtî.

O JEZIČNIM OSOBINAMA PJESAMA ŠJOR I ŠJORA PAVE
I NAŠA KOZA »SURA«

Pjesme »Šjor i šjora Pave« i »Naša koza Sura« pisane su čakavštinom mjesta Sali na Dugom otoku. Osnovna su obilježja te čakavštine, prema tome i jezika navedenih pjesama, ova:

— samoglasnički sustav s redom zatvorenijih i dugih i s redom otvorenijih i kratkih samoglasnika a, e, o (dugi ā, ē, ō, kratki a, e, o), dok se samoglasnici i, u izgovaraju približno jednako i kao dugi (ī, ū) i kao kratki (i, u); dugi se i zatvoreni samoglasnici mogu izgovarati i diftonoški (^ua, ⁱe, ^uo);

— slogotvorno r bez popratnoga samoglasnika (a);

— ikavsko-ekavski izgovor u tzv. jatskih riječi (belo mliko);

— promjena sveze (—)on > (—)un (onda > unda, s vodon > s vodun), osobito tipična za posuđenice u završetnom slogu (frmentun, kantun);

— suglasnički sustav koji razlikuje suglasnike č i ć (prvi je srednje č, dakle č', drugi je sliveno čakavsko t');

— sustavna prisutnost suglasnika h (izgovor x) i mogućnost preuzimanja suglasnika đ (izgovor d'), a izostanak suglasnika dž (narudžba);

— sustavno čuvanje čakavskoga j u primjera kao mlaji, preja, rojen;

— zadržavanje suglasnika -l na kraju riječi i sloga (Palmenica, kabal) ili njegov izostanak bez vidljive zamjene, najredovitije u l—participu (ja san vidi);

— promjena (osobito na kraju oblika) sveze samoglasnik + m u svezu samoglasnik + n (vidim > vidin, čujem > čujen, s vodom > s vodon), pri čemu se može ostvariti i sâm nazaliziran samoglasnik (bez nazalnoga suglasnika n);

— mogućnost ostvarivanja u dativu i instrumentalu (i u lokativu ako je s njima izjednačen) množine sekundarnoga -n (sviman, mlajiman);

— tipičan čakavski suglasnički skup šć (šćap, gođišće) i suglasnički skup čr (črivo);

— gubitak nekih suglasnika, osobito iz suglasničkih skupova (tica, šenica) ili uproštavanje suglasničkih skupova na drugi način (braski < bratski, i dr.);

— čuvanje, u načelu, starijega mjesta naglasaka (vodā, Pāvè) s neutralizacijom naglasnih intonacijskih opreka (seljāk > seljâk, bez vodě > bez vodê) i s dugim nenaglašenim samoglasnicima samo u slogu ispred naglasaka;

— izjednačen oblik luktiva i instrumentala jednine pridjevske deklinacije m. i sr. roda (u našin selu, s našin čovikun);

— oblik bez nastavka (-a) u gen. množine imenice ž. roda (puno žen) i završetak -ov u imenica m. i sr. roda u tom padežu (puno selov, puno zidov),

— izjednačen oblik nominativa i akuzativa množine imenica m. roda (to su zidi, vidin zidi);

— zadržavanje starijih obličnih razlika između lokativa i instrumentala množine u imeničkoj i pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji (na velih zidih, meju veliman zidiman), dok je dativni oblik u načelu izjednačen s instrumentalnim (dativ i instrumental: ženamin, siniman);

— brojne riječi romanskoga (pretežno mletačkoga) podrijetla, osobito s područja materijalne kulture (armiž, kašeta, konoba, partiti, skunčati se, vapor, itd.).